

De streek van Ruinerwold-Koekange in Zuidwest-Drente is een van de hoogst gekwalificeerde gebieden qua natuur en landschap in Nederland. In de directe nabijheid liggen twee nationale parken in oprichting Havelte en Dwingelderveld. Voor dit gebied van ruim 7200 hektare is een ruilverkavelingsplan opgesteld. Uit de evaluatie van dit plan blijkt dat ten gevolge van de uitvoering van dit ruilverkavelingsplan de natuurwaarden grotendeels verloren zullen gaan, waaronder 800 hektare weidevogelgebieden in Drente.

Jan van Dalen

RUILVERKAVELING RUINERWOLD-KOEKANGE: NATUURWAARDEN PRO MEMORIE

Tijdens de mei-vergadering van de Centrale Landinrichtingskommissie is het ontwerp-Landinrichtingsplan voor de ruilverkaveling Ruinerwold-Koekange vastgesteld. De partikuliere natuurbescherming vertegenwoordigd door Natuurmonumenten en de Stichting Natuur en Milieu, heeft voor dit plan geen verantwoordelijkheid willen nemen. Dit plan laat in optima forma zien hoe de huidige landinrichtingsplannen vorm krijgen, waarbij de planvorming primair gericht blijft op de landbouwkundige belangen en waarbij de belangen van natuur, milieu en landschap daaraan volkomen ondergeschikt zijn. Op het moment dat begonnen werd met de opstelling van het ruilverkavelingsproject Ruinerwold-Koekange waren de drie groene nota's (Nationale Landschappen, Nationale Parken en de Relatienota) reeds uit en was

bekend dat het plangebied is aangeduid als Nationaal Landschap, de aanliggende natuurgebieden als Nationale parken en dat in Zuidwest-Drente het zwaartepunt van de toepassing van de Relatienota in dit gebied ligt. Het voorontwerp-landinrichtingsplan Ruinerwold-Koekange is gepubliceerd kort nadat de drie groene Struiktuurschema's in de Tweede Kamer zijn vastgesteld. Daartoe behoort ook het Struiktuurschema Natuur- en landschapsbehoud, waarin het noordelijk deel van dit gebied is opgenomen als grote landschapseenheid (GLE). In de tekst van het Struiktuurschema is opgenomen: 'Ruimtelijke ingrepen waarvoor het rijk (mede) verantwoordelijkheid draagt en die het algehele karakter en de samenhang en de waarden van de grote landschapseenheden aantasten worden niet dan in geval van

zwaarwegende maatschappelijke belangen in uitvoering genomen. Daarbij moet worden nagegaan of aan deze belangen niet of op andere wijze of elders tegemoet kan worden gekomen'. Daar waar het gaat om het rijksbeleid is het in dit kader ook van belang te wijzen op de multifunctionele doelstelling van de Landinrichtingswet.

Vernieling Relatienotagebieden

Wat betreft het provinciale beleid speelt in de eerste plaats het advies van de commissie Zuidwest-Drente uit 1976 een rol. In deze commissie waren alle bestuurslagen en belangengroepen vertegenwoordigd. Dit advies was bedoeld als basis voor het op te stellen Streekplan Zuidwest-Drente. Uit het advies blijkt dat na jarenlang onderhandelen,

Tuobaar

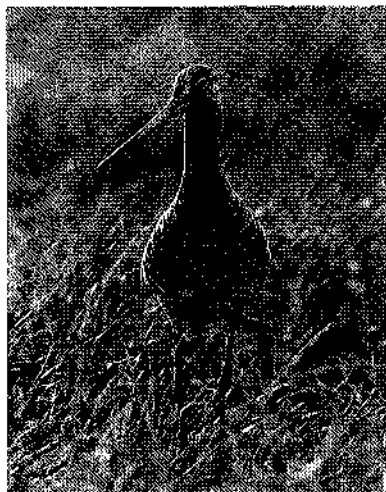
met name tussen de vertegenwoordigers van de natuurbescherming en de landbouw, de natuurbescherming als minimum akkoord kon gaan met 1833 hektare relatienotagebied. Vooruitlopend op de vaststelling van het streekplan werd in 1976 op voorstel van het toenmalige CDA-statenlid Jan van Noord 800 hektare lage natte weidegebieden, die van groot belang zijn zowel voor weidevogels als in botanisch opzicht, geschrapt ten behoeve van boerderijverplaatsing. De resterende hektaren zijn terug te vinden in het in 1980 vastgestelde streekplan Zuidwest-Drente.

In diezelfde periode hebben de boeren bijna 600 hektaren natuur- en landschappelijke waarden letterlijk ondergeploegd en omgehaakt. Na een langdurige discussie tussen rijks- en provinciale overheid is besloten ook deze gebieden als relatienotagebied te schrappen.

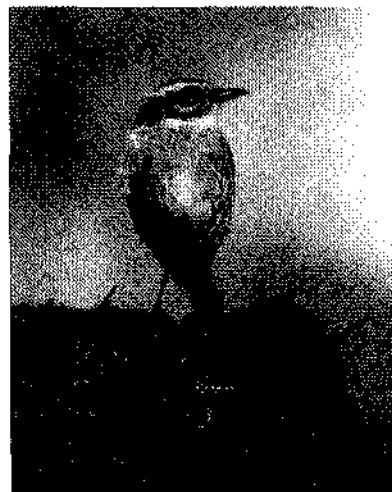
Dit droeve eindresultaat is in de behandeling door de desbetreffende statencommissie in 1984 bekrachtigd, met als gevolg dat nu nog slechts 466 hektaren in het ruilverkavelingsgebied resteren.

Tegen de decimering van de relatienotagebieden hebben de partikuliere natuur- en milieuorganisaties zich nadrukkelijk verzet. De Milieuraad Drenthe heeft tegen het besluit van GS in deze Arob-beroep aangetekend. Zelfs de vertegenwoordigers van de landbouwstandorganisaties in de Provinciale Commissie Beheer Landbouwgronden

hielden een pleidooi om de af te voeren hektaren op zijn minst onder de werkingssfeer van de Bergboerenregeling te brengen. Het streekplan geeft overigens aan dat ook buiten de relatienotagebieden in de gebieden die zijn aangeduid als categorie 3-gebieden, bij de landbouwkundige inrichting de waarden van natuur, milieu en landschap zo goed mogelijk in stand moeten worden gehouden. De vaststelling van de omgrenzing van de relatienotagebieden in het blok is in de mei- en junivergadering van de Centrale Landinrichtingscommissie van 1985 aan de orde geweest. Omdat er geen duidelijkheid bestond over de waterhuishoudkundige houdbaarheid van de relatief natte gebieden ging op voorstel van de partikuliere natuurbescherming de vergadering niet akkoord met de vaststelling van de omgrenzing. Naar aanleiding hiervan werd een hydrologisch onderzoek gestart. Medio juni 1986 verscheen het rapport 'Onderzoek waterbeheer in de ruilverkaveling Ruinerwold-Koekange. Onderzoek naar de mogelijkheden en effecten van peilbeheer in de natuur- en landbouwgebieden'. Het meest markante feit dat uit dit onderzoek naar voren komt, is dat wordt aangegeven dat: 'Uitvoering van het waterbeheersingsplan in het kader van de voorgenomen ruilverkaveling in combinatie met conservering in relatienotagebieden die in de huidige toestand kwelgebieden zijn, in zijingsgebieden worden', of met andere woorden: de belangrijke natuurwetenschap-

Grutto

Paafje

pelijke waarden, die met deze kwel samenhangen, gaan verloren.

Intussen werd in het voorjaar van 1986 het voorontwerp-landinrichtingsplan voor de ruilverkaveling Ruinerwold-Koekange ter visie gelegd. De partikuliere natuurbescherming maakte ruimschoots gebruik van de mogelijkheid om de bezwaren tegen de voorgenomen ruilverkaveling duidelijk te maken. De reacties die begin 1986 werden gezonden aan het sekretariaat van de Landinrichtingscommissie maken duidelijk dat het gepresenteerde plan niet verenigbaar is met het rijks- en het provinciale beleid.

Grote schade zal worden toegebracht aan natuur, milieu en landschap, terwijl ook vanuit landbouwkundig oogpunt er over de hele linie sprake is van overdimensionering van het plan. Om de ernst van de zaak te benadrukken schreven Natuur en Milieu en Natuurmonumenten mei 1986 een brief aan de direktie van de Landinrichtingsdienst om aandacht te vragen voor het probleem en drongen zij met klem aan om het ontwerpplan ingrijpend bij te stellen.

Bij brief van 2 juli 1986 verzocht de Direktie Natuur, Milieu en Faunabeheer van het Ministerie van Landbouw en Visserij aan het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (RIN) om een nader onderzoek in te stellen naar een aantal — met name hydrologische — aspecten van deze ruilverkaveling. De resultaten van dit onderzoek werden in april 1987 naar buiten gebracht. Uit dit onderzoek blijkt dat

Reservatoergebied 'Bovendijks'

de bevindingen van het LD/ICW-onderzoek kloppen, maar de schade in werkelijkheid nog groter zal zijn. Uit het RIN-rapport 'Effecten van ontwateringswerken in de ruilverkaveling Ruinerwold-Koekange' komt eveneens op zeer indringende wijze naar voren dat de schade aan natuur, milieu en landschap aanzienlijk groter is dan uit het LD/ICW-rapport naar voren komt. Een ander wordt eveneens bevestigd door de evaluatie van het concept-ontwerp-landinrichtingsplan.

De belangrijke weidevogelgebieden (de rijkste van Drente) verdwijnen grotendeels tgv. boerderijverplaatsingen. Thans nog aanwezige actuele en potentiële natuurwaarden worden grotendeels teniet gedaan in en buiten de relatienotagegebieden.

Natuurmonumenten en Natuur en Milieu hebben de hoofdlijnen van het voorgaande tijdens het terreinbezoek van de Centrale Landinrichtingscommissie van 1 mei 1987 aan het blok Ruinerwold-Koekange naar voren gebracht. Op verzoek van Natuurmonumenten heeft het Ingenieursburo Dwers, Heederik en Verhey (DHV) het hydrologisch onderzoek van de LD/ICW getoetst.

De konklusie komt overeen met die van het RIN, namelijk dat het LD/ICW-onderzoek te grof van opzet is en daardoor te onnauwkeurig en tevens dat de situatie hydrologisch nog ernstiger is dan in het onderzoek van LD/ICW reeds is geschetst.

Tevens heeft DHV de berekende interne rentevoet beziën en komt tot de konklusie dat deze niet 6,4 % is, zoals aangegeven in het ontwerp-ruilverkavelingsplan, maar lager dan 5 % (ca. 4,5 %). Een projekt dient tenminste een interne rentevoet van 5 % te hebben, wil het voor uitvoering in aanmerking komen. Met een lager percentage wordt alleen genoegen genomen als daar duidelijk posi-

tieve, niet in geld uit te drukken maatschappelijke, natuur- en landschappelijke voordelen tegenover staan.

Het bijzondere van het blok Ruinerwold-Koekange is dat naast (beleids)motieven vanuit natuur en landschap ook voldoende landbouwkundige motieven zijn aan te voeren om tot anders planvorming te komen. Op basis van recent landbouwkundig onderzoek kunnen vraagtekens worden geplaatst bij het in dit plan gehanteerde huiskavelkriterium van 80 %.

In het ruilverkavelingsgebied is het bedrijfs-economisch mogelijk zonder dat het de inkomens van boeren verlaagt ca. 1700 ha veldkavels in het plan op te nemen. Het grootste gedeelte van de 22 nieuwbouw-boerderijen is derhalve overbodig. Met name het kwetsbare CLE-gebied en de daarin gelegen weidevogelgebieden kunnen daarmee worden ontzien.

Naar alle waarschijnlijkheid uit strikt bedrijfseconomische overwegingen is in de afgelopen 10 jaar de animo bij boeren sterk teruggelopen om aan boerderijverplaatsingen te werken. Plotseling is de animo weer sterk toegenomen, naar onze mening doordat dit één van de weinige legale mogelijkheden is om aan extra melkquota te komen. Alleen al in dit blok gaat het om 22×130.000 kg melk (totaal bijna 3 miljoen kg melk).

Dit betekent in feite dat de in het algemeen laag-productieve, slecht ingerichte gebieden met hoge natuurwaarden, waarheen boerderijen in het algemeen worden verplaatst, worden omgevormd tot hoog-productieve en maximaal ingerichte landbouwgebieden. Dit beleid is in strijd met het voornemen landbouwoverschotten ingrijpend terug te dringen. Tevens neemt de gebruikintensiteit enorm toe en daarmee de mestdruk tgv. de sterk verhoogde veebezetting. De ingrijpende waterhuishoudkundige werken veroorzaken tevens dat relatief schoon water in de winter versneld wordt afgevoerd en 's zomers vervangen wordt door veel vuiler IJsselmeerwater. Deze ingrepen hebben derhalve eveneens gevolgen voor de kwaliteit van het hier te winnen drinkwater.

Bestuurlijk is voorts van belang dat een meerderheid van de PPC van oordeel is dat het ruilverkavelingsplan niet goed verenigbaar is met het rijks- en het provinciale beleid. Tot deze meerderheid behoorden de Inspekteur RO en de vertegenwoordigers van Rijkswaterstaat en van het Ministerie van Economische Zaken.

Op gespannen voet

Ondanks de door de partikuliere natuurbe-

scherming aangedragen zaken en feiten tijdens de mei-vergadering is de CLC, met de twee stemmen van de partikuliere natuurbescherming tegen, akkoord gegaan met de vaststelling van het ruilverkavelingsplan.

Een meerderheid van de vergadering liet zich leiden door het idee dat: 'formeel het plan in overeenstemming is met het overheidsbeleid, maar materieel hiermee op gespannen voet staat'.

Dit is het zoveelste plan dat de laatste tijd door de CLC is goedgekeurd dat inhoudelijk/materieel niet aanvaardbaar is, maar wel wordt goedgekeurd vanwege de lange voorbereidingstijd cq. bestuurlijke overwegingen. Ruinerwold-Koekange is opnieuw een plan waarbij ten gevolge van landinrichting een gebied in landschapsekologische zin harder achteruitgaat dan bij de autonome ontwikkeling het geval zou zijn geweest. Om de (partikuliere) natuurbescherming zogenaamd tegemoet te komen deed de sekretaris van de CLC (tevens directeur van de Landinrichtingsdienst) het (overgenomen) voorstel om een pro memorie-post op te voeren ten behoeve van natuurbouw in de relatienotagegebieden. Gedacht wordt aan een bedrag van ca. f 400.000,—.

Memento mori

De dwaasheid van het landinrichtingswerk is ook hiermee weer ondubbelzinnig aangetoond: eerst miljoenen investeren om de waterhuishouding te 'verbeteren' om daarna pro memorie trachten verdwenen natuurwaarden weer terug te krijgen. Memento mori, zouden we bijna zeggen.

Het werk van de CLC wordt door deze manier van opereren ernstig uitgehold. Van een toetsing, zoals van de CLC mag worden verwacht, mede op basis van de intentie van de Landinrichtingswet en het rijksbeleid zoals dat is neergelegd in de structuurschema's, komt op deze wijze volstrekt onvoldoende terecht. Het provinciaal bestuur van Drente is nu aan zet. Nu de CLC het er bij heeft laten zitten, ligt de verantwoordelijkheid via de vaststelling van het plan bij gedeputeerde staten om het plan in overeenstemming te brengen met het huidige ruimtelijke ordeningsbeleid, het multifunctionele landinrichtingsbeleid zoals verwoord in de Landinrichtingswet en het inspelen op het zich sterk wijzigende landbouwbeleid ten gevolge van de overschotten en de ernstige gevolgen van de huidige landbouwbedrijfsvoering voor de bodemvruchtbaarheid, het milieu, de volksgezondheid, natuur en landschap. ●